

Alkoholy a fenoly

Úvod

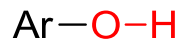
Obecný vzorec alkoholů je **R-OH**.

voda

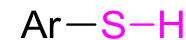
alkohol

fenol

thiol

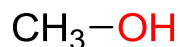

thiofenol

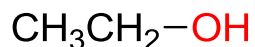
Názvosloví alkoholů a fenolů

Běžná jména alkoholů se odvozují od alifatického zbytku připojeného k hydroxylové skupině, ke kterému se přidá slovo alkohol.

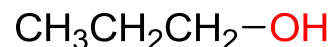
Podle systematického názvosloví se však přidává ke jménu mateřského uhlodíku přípona **-ol**.

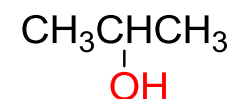
methanol
(methylalkohol)

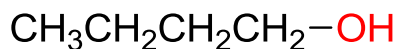
ethanol
(ethylalkohol)

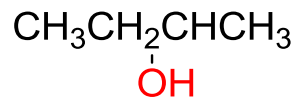
propan-1-ol
(propylalkohol)

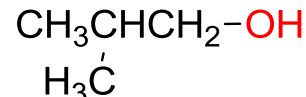
propan-2-ol
(isopropylalkohol)

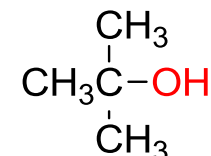
butanol
(butylalkohol)

butan-2-ol
(sek-butylalkohol)

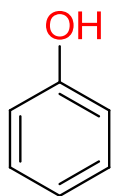

2-methylpropan-1-ol
(isobutylalkohol)

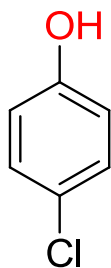

2-methylpropan-2-ol
(terc-butylalkohol)

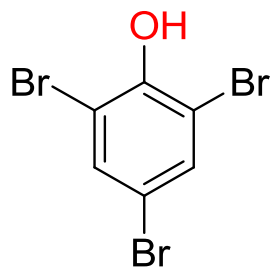
Názvy substituovaných fenolů se pak běžně odvozují od názvu mateřské sloučeniny.

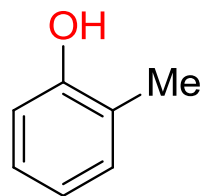
fenol

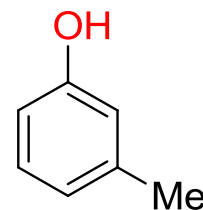
4-chlorfenol

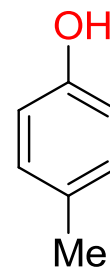
2,4,6-tribromfenol

o-kresol

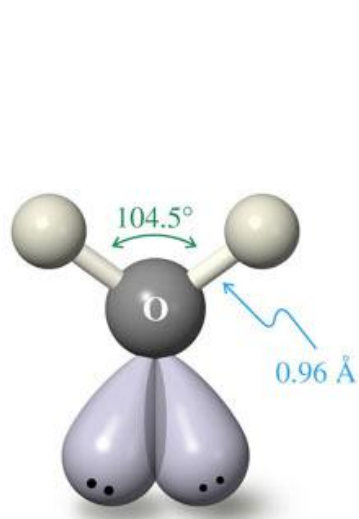

m-kresol

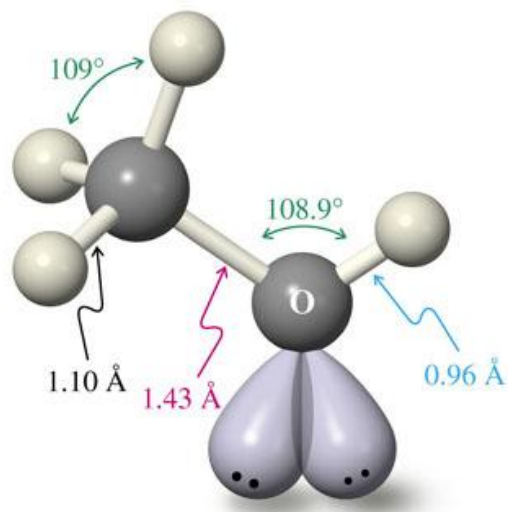

p-kresol

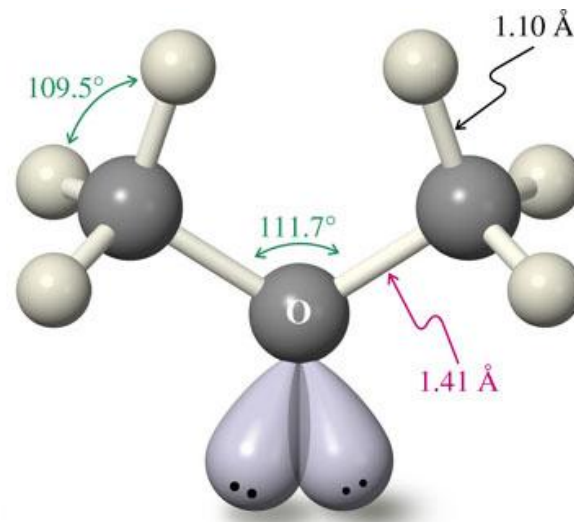
Struktura, elektronová hustota a polarita vazeb v alkoholech

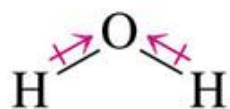
Voda

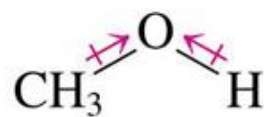
Methanol

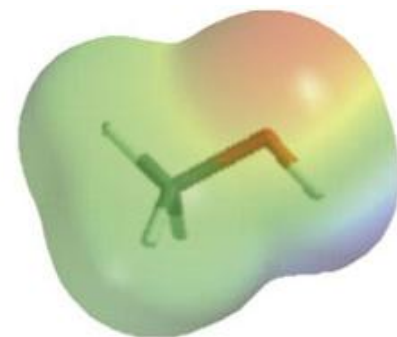
Dimethylether

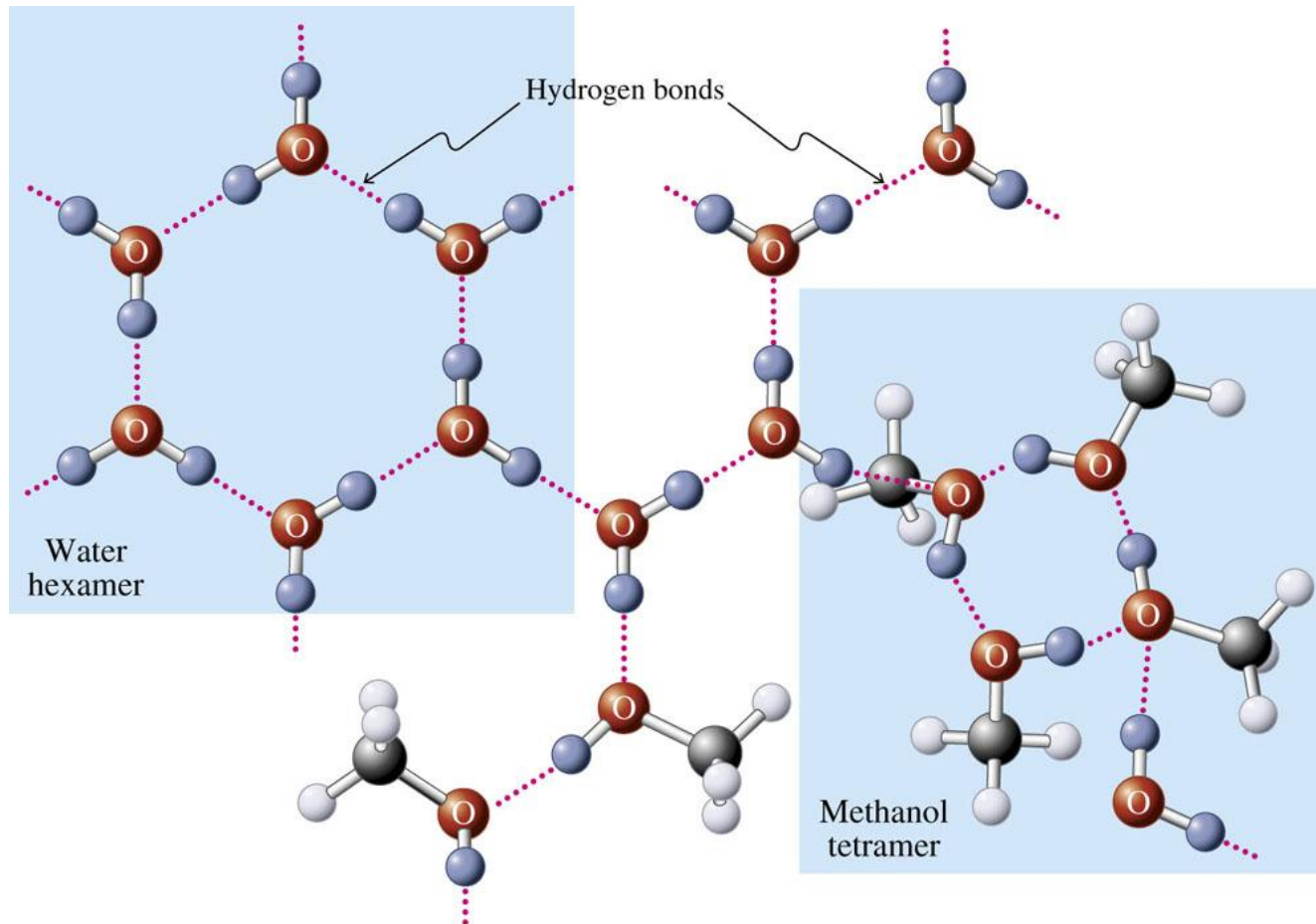
Molecular dipole

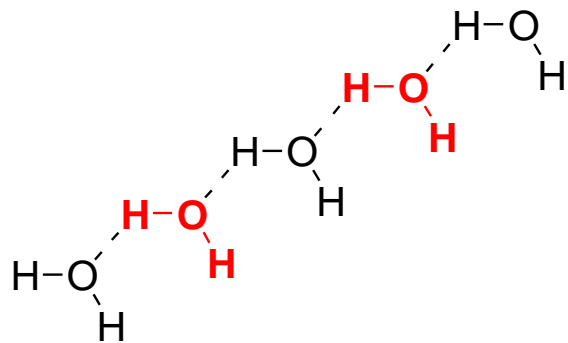

Molecular dipole

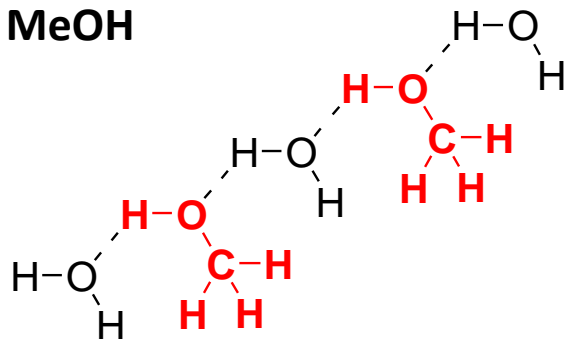

Tvorba vodíkových vazeb vody a methanolu

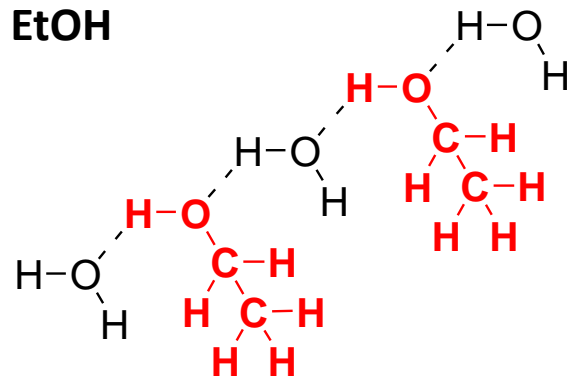

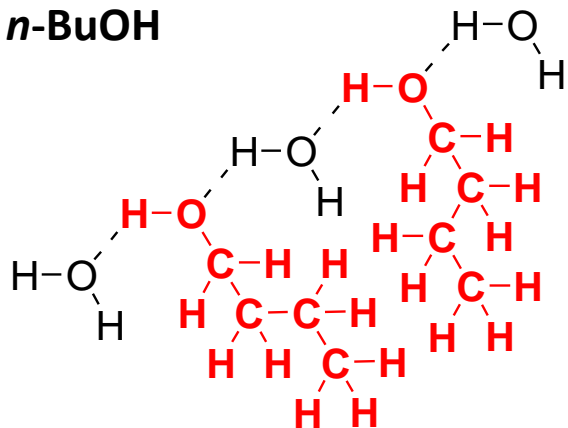
MeOH

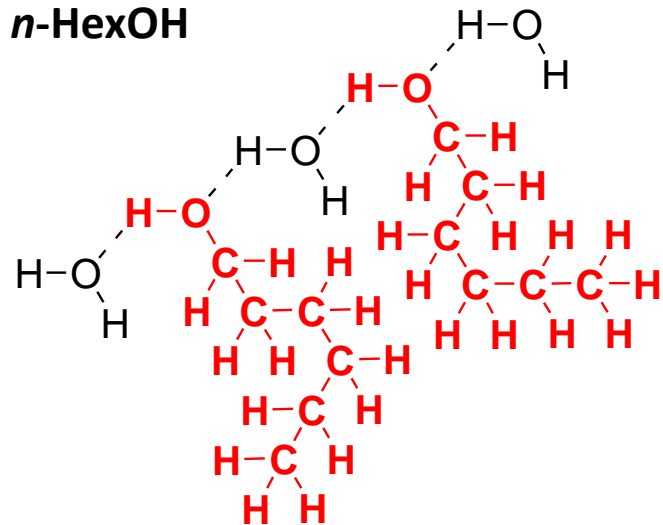
EtOH

***n*-BuOH**

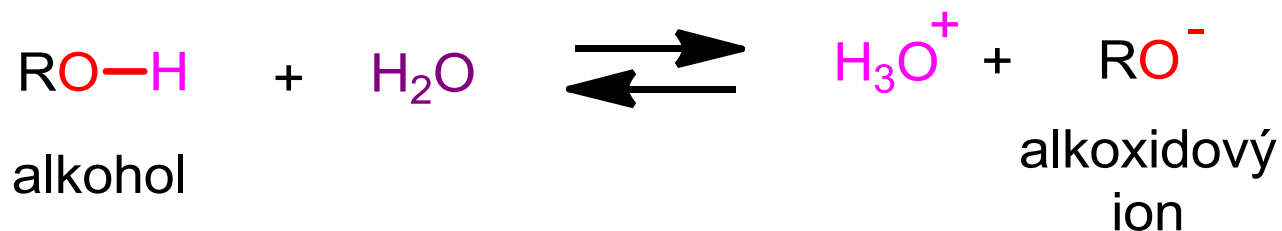
***n*-HexOH**

Fyzikální vlastnosti alkoholů v porovnání s uhlovodíky a halogenalkany

Compound	IUPAC name	Common name	Melting point (°C)	Boiling point (°C)	Solubility in H ₂ O at 23°C
CH ₃ OH	Methanol	Methyl alcohol	-97.8	65.0	Infinite
CH ₃ Cl	Chloromethane	Methyl chloride	-97.7	-24.2	0.74 g/100 mL
CH ₄	Methane		-182.5	-161.7	3.5 mL (gas)/100 mL
CH ₃ CH ₂ OH	Ethanol	Ethyl alcohol	-114.7	78.5	Infinite
CH ₃ CH ₂ Cl	Chloroethane	Ethyl chloride	-136.4	12.3	0.447 g/100 mL
CH ₃ CH ₃	Ethane		-183.3	-88.6	4.7 mL (gas)/100 mL
CH ₃ CH ₂ CH ₂ OH	1-Propanol	Propyl alcohol	-126.5	97.4	Infinite
CH ₃ CH ₂ CH ₃	Propane		-187.7	-42.1	6.5 mL (gas)/100 mL
CH ₃ CH ₂ CH ₂ CH ₂ OH	1-Butanol	Butyl alcohol	-89.5	117.3	8.0 g/100 mL
CH ₃ (CH ₂) ₄ OH	1-Pentanol	Pentyl alcohol	-79	138	2.2 g/100 mL

Acidita alkoholů a fenolů

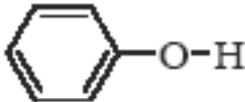

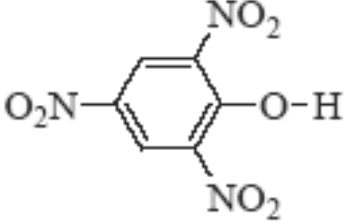

$$K_a = K[\text{H}_2\text{O}] = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{RO}^-]}{[\text{ROH}]} \text{ mol/l} \quad \text{p}K_a = -\log K_a$$

TABLE 8-2

pK_a Values of Alcohols and Related Compounds in Water

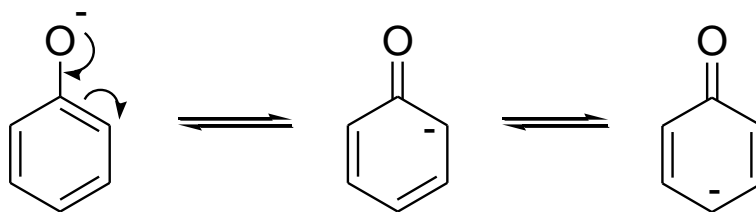
Compound	pK _a	Compound	pK _a
H ₂ O	15.7	ClCH ₂ CH ₂ OH	14.3
CH ₃ OH	15.5	CF ₃ CH ₂ OH	12.4
CH ₃ CH ₂ OH	15.9	CF ₃ CH ₂ CH ₂ OH	14.6
(CH ₃) ₂ CHOH	17.1	CF ₃ CH ₂ CH ₂ CH ₂ OH	15.4
(CH ₃) ₃ COH	18		

Název	Vzorec	pK_a
voda	HO-H	15.7
methanol	CH ₃ O-H	15.5
ethanol	CH ₃ CH ₂ O-H	15.9
<i>terc</i> -butylalkohol	$\begin{array}{c} \text{CH}_3 \\ \\ \text{H}_3\text{C}-\text{C}-\text{O}-\text{H} \\ \\ \text{CH}_3 \end{array}$	18
2,2,2-trifluorethanol	CF ₃ CH ₂ O-H	12.4
fenol		10.0
<i>p</i> -nitrofenol		7.2
2,4,6-trinitrofenol		0.25

Hlavní důvod větší kyselosti fenolů oproti alkoholům je v tom, že fenoxidový ion je stabilizován rezonancí.

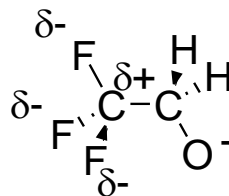
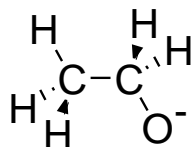
Negativní náboj v alkoxidovém iontu je koncentrován na atomu kyslíku, tak v případě fenoxidového iontu může být delokalizován rezonancí v polohách *ortho* a *para* benzenového kruhu.

Díky tomu jsou fenoly mnohem kyslejší než alkoholy.

2,2,2-trifluorethanol je 3000krát kyslejší než ethanol. Kyselost je způsobena přítomností velmi elektronegativního atomu fluoru, který silně polarizuje vazbu C-F a na atomu uhlíku vytvoří parciální kladný náboj.

Tento parciální náboj pak částečně neutralizuje (stabilizuje) negativní náboj na sousedním atomu kyslíku. Tím dochází ke rozprostření náboje na větší plochu.

Tento obecný jev se vyskytuje všude, kde jsou spojeny atomy z různou elektronegativitou a nazývá inductivní efekt.

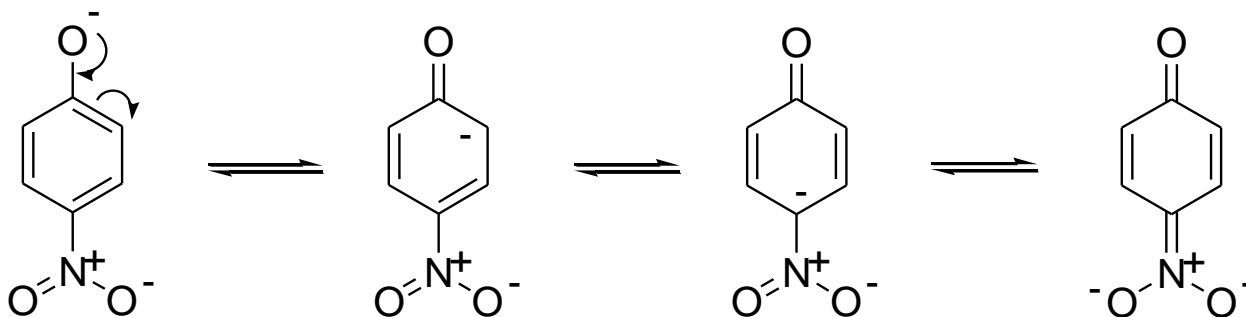
Skupiny přitahující elektrony (elektronakceptorové skupiny) stabilizují podobným způsobem konjugovanou bázi a proto zvyšují kyselost mateřského alkoholu.

p-nitrofenol je 1000krát kyselejší než fenol.

V tomto případě nitro-skupina funguje dvěma způsoby.

1) Dusíkový atom nese parciální kladný náboj a proto je elektrony přitahující skupina. Induktivní efekt tak zvyšuje kyselost *p*-nitrofenolu.

2) Negativní náboj na atomu kyslíku hydroxyskupiny může být delokalizován rezonancí nejenom v *ortho* a *para* polohách samotného fenoxidového iontu, ale také na kyslíkových atomech nitro-skupiny..

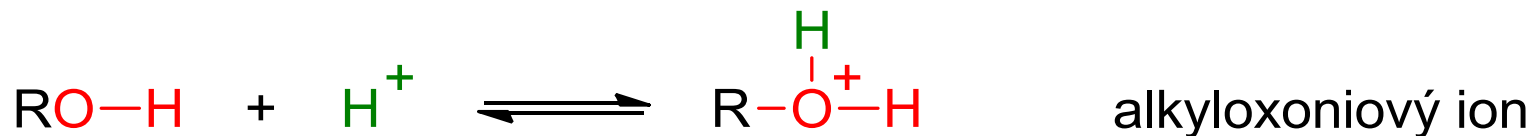

Zcela podle očekávání, zavedení dalších nitroskupin nadále zvyšuje kyselost. Například kyselina pikrová je 10 000 000krát kyselejší než fenol a vlastně chová se jako silná kyselina

Bazicita alkoholů a fenolů

Alkoholy a fenoly nepůsobí pouze jako kyseliny, ale také jako báze, protože mají nesdílený elektronový pár na atomu kyslíku.

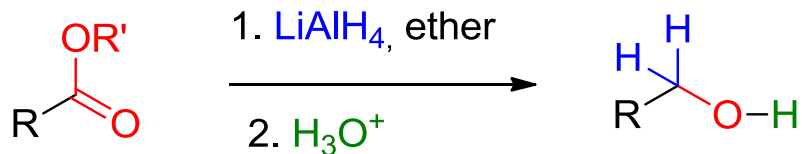
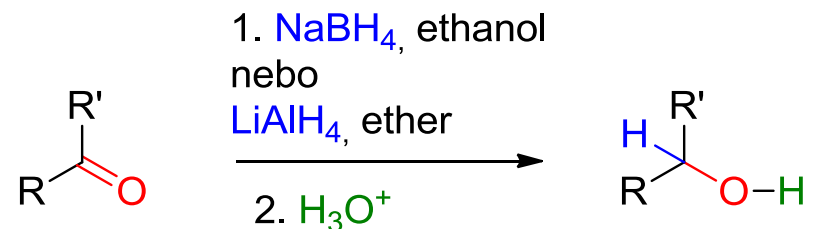
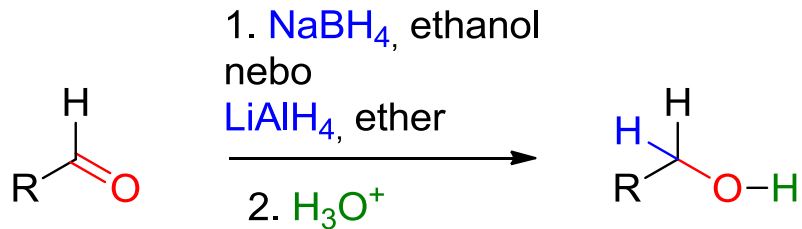
Chovají se proto jako Lewisovy báze a mohou být protonovány silnými kyselinami analogicky jako voda, za vzniku alkyloxoniového iontu.

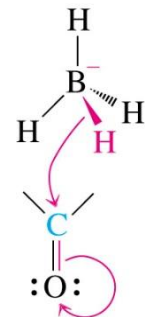
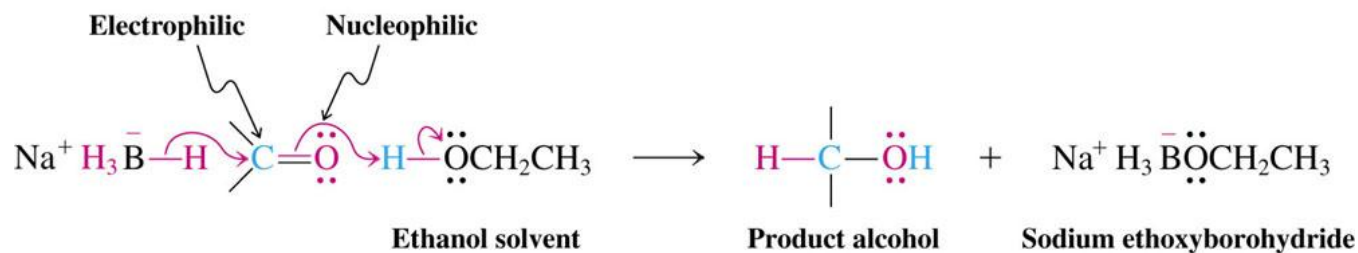
Protonace je první krok dvou důležitých reakcí alkoholů: dehydratace a přeměny na alkylhalogenidy.

Příprava alkoholů – redukce karbonylových sloučenin

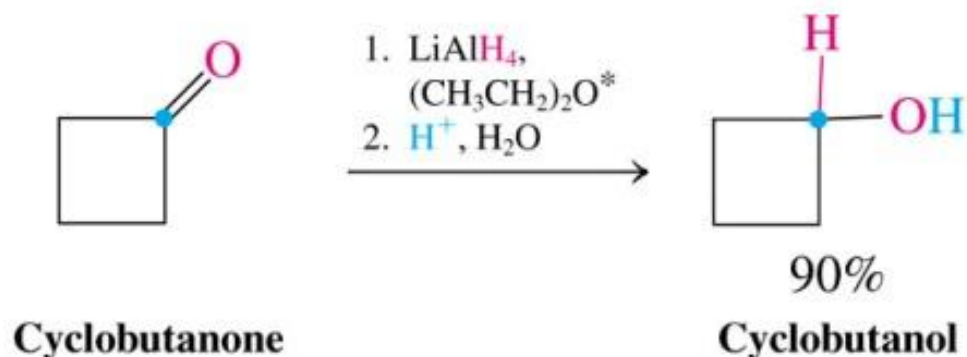
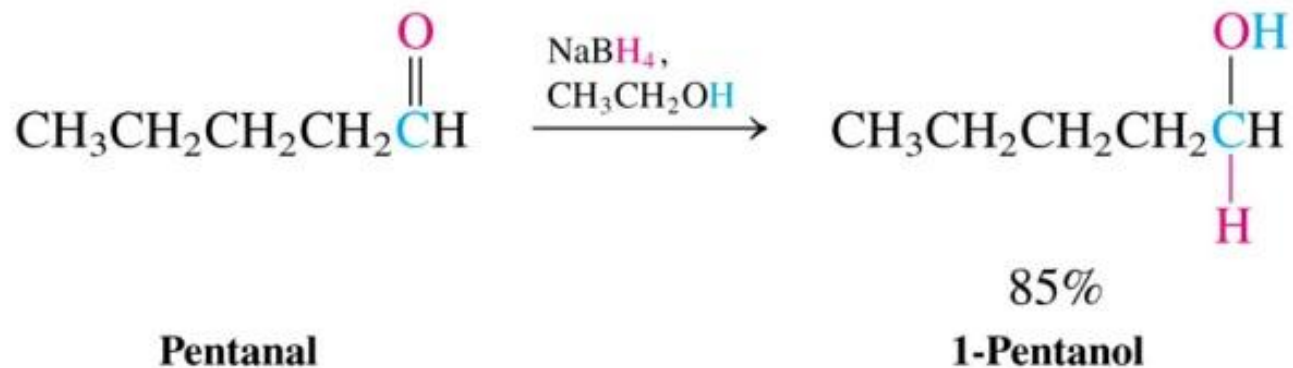
Redukce aldehydu, ketonu nebo esteru

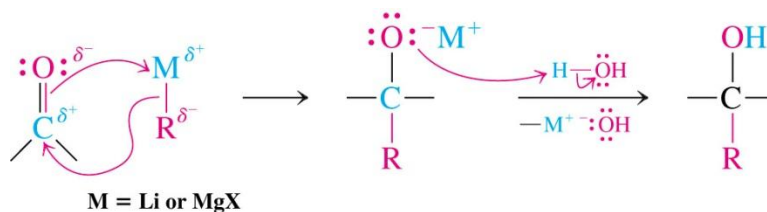
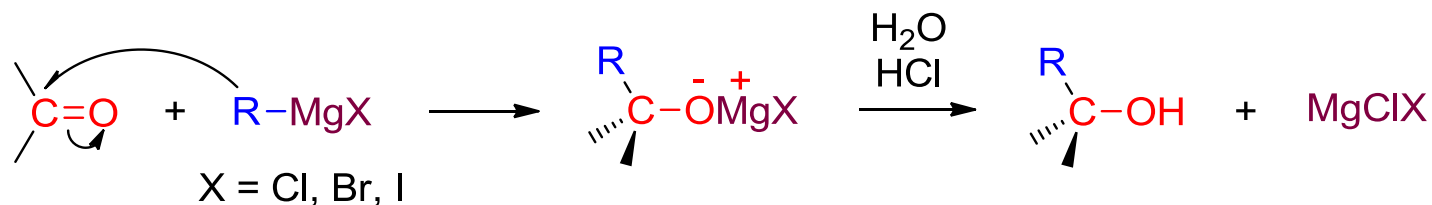
Mechanism of NaBH₄ Reduction

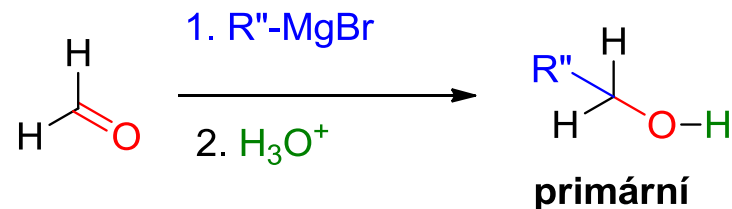
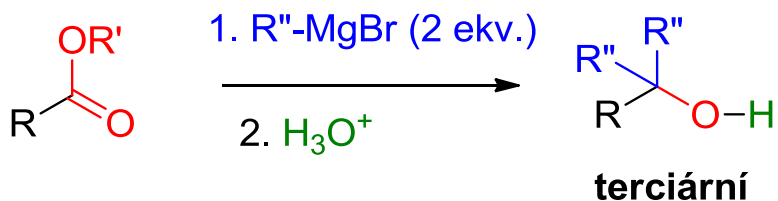
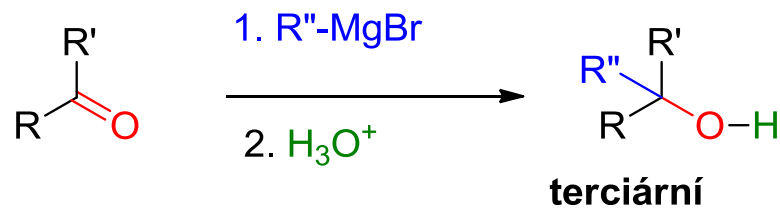
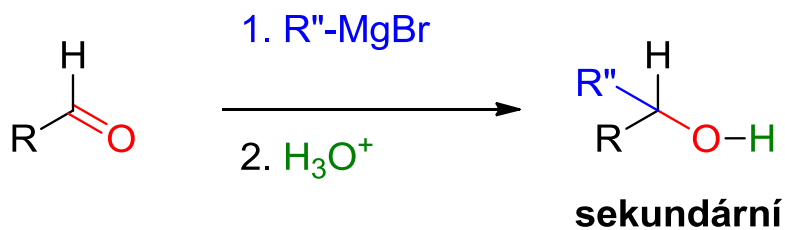
Examples of Hydride Reductions of Aldehydes and Ketones to Alcohols

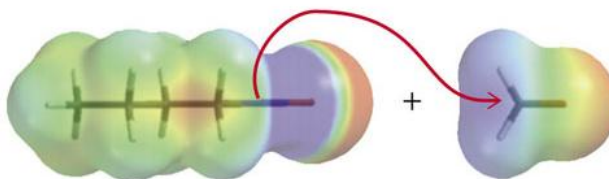
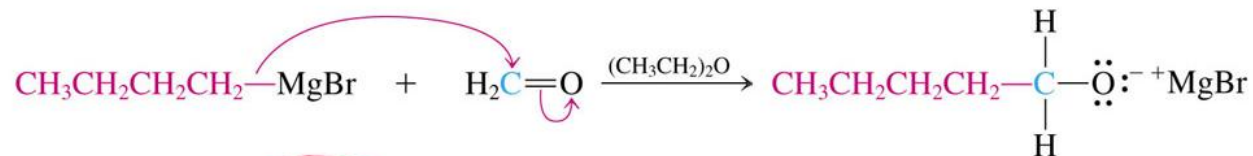
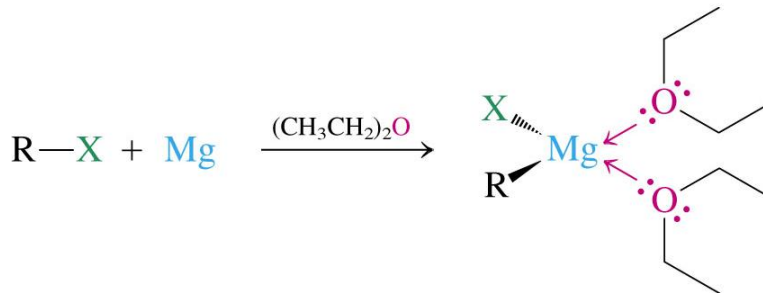
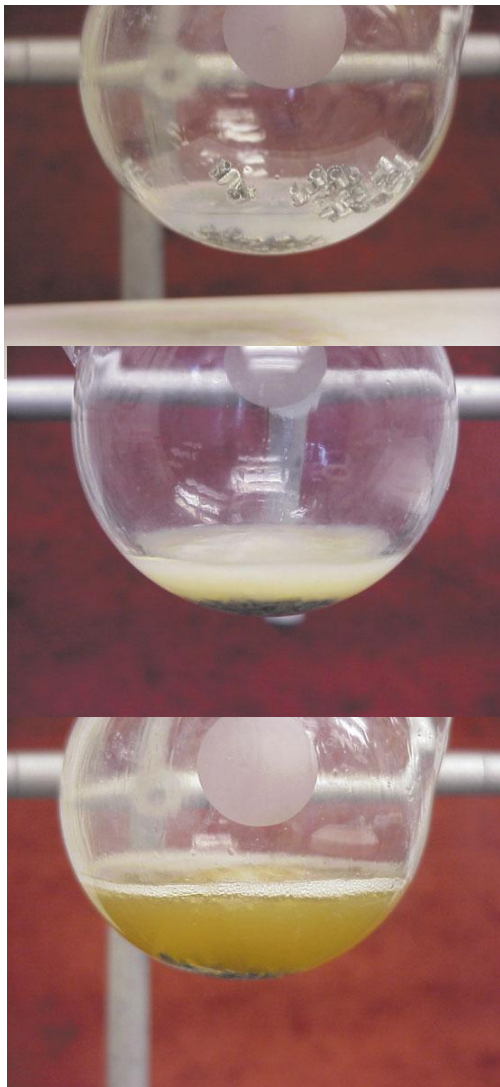
Příprava alkoholů – adice organokovů na karbonylové sloučeniny

Adice Grignardova činidla na aldehyd, keton nebo ester

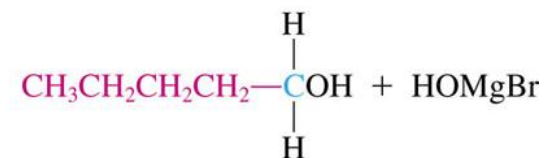
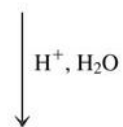

Příprava alkoholů – adice organokovů na karbonylové sloučeniny

Butylmagnesium
bromide

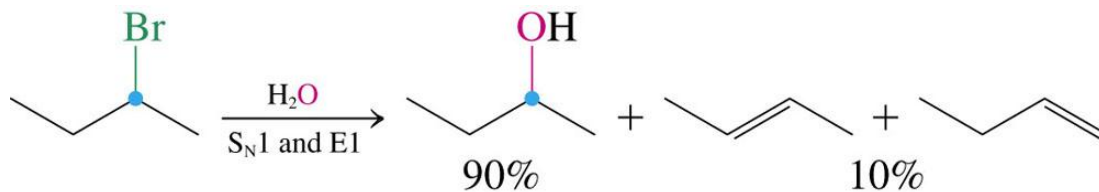
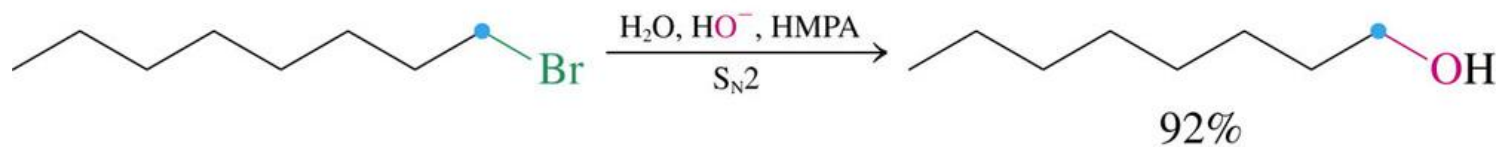
Formaldehyde

93%

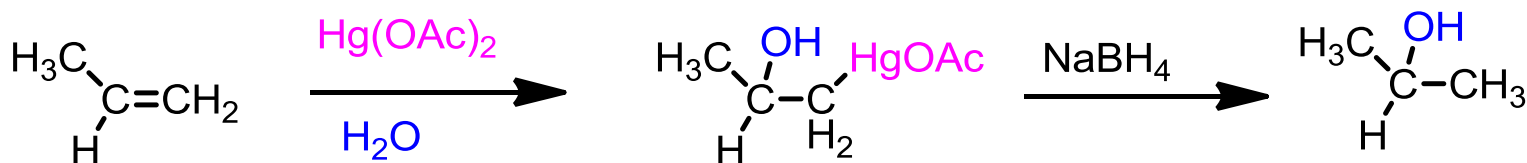
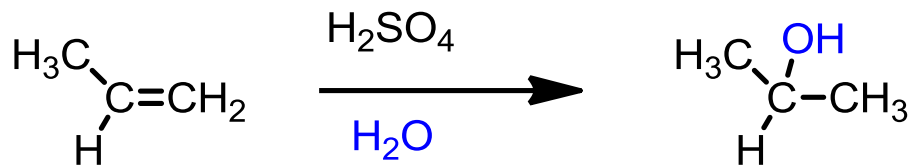
1-Pentanol

Příprava alkoholů – nukleofilní substituce halogenalkanů

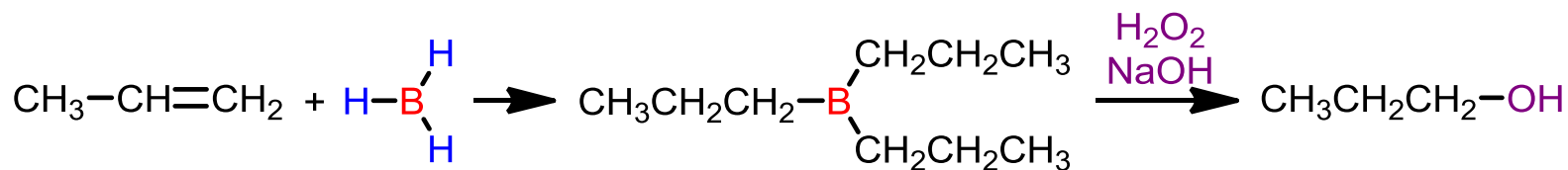

Příprava alkoholů – adice na alkeny

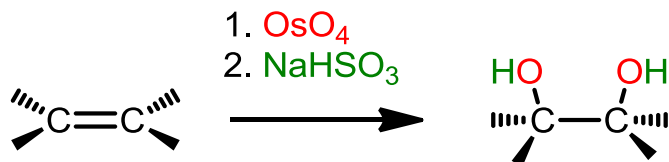
Adice vody na alkeny

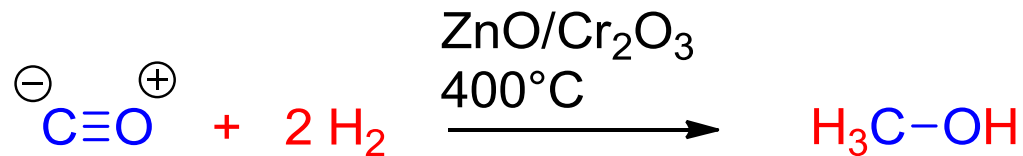
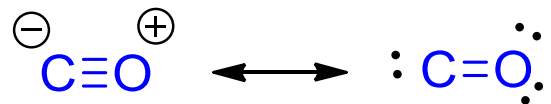
Hydroborace alkenů

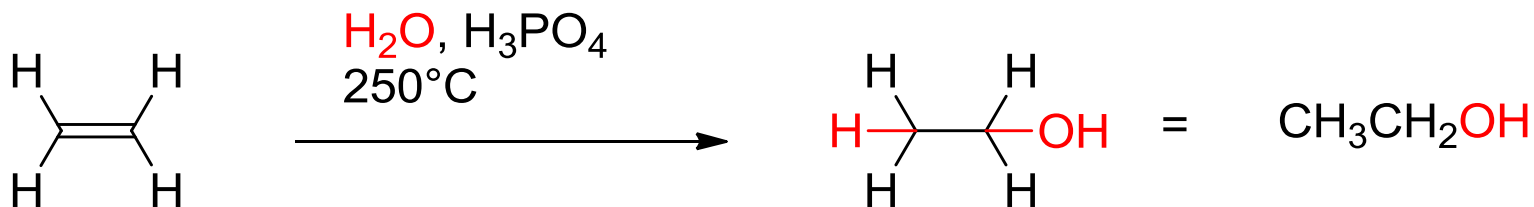
Dihydroxylace alkenů

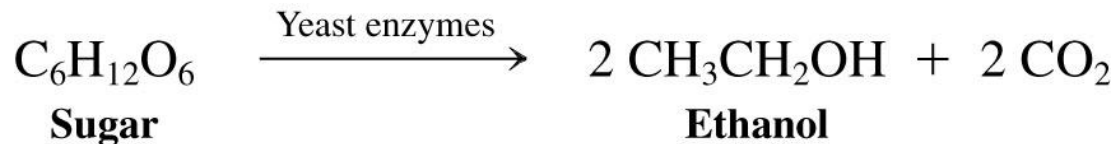
Methanol – katalytická redukce CO

Ethanol – kysle katalyzovaná adice vody na ethylen

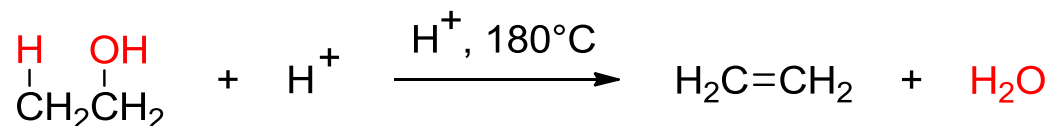

Ethanol – fermentace

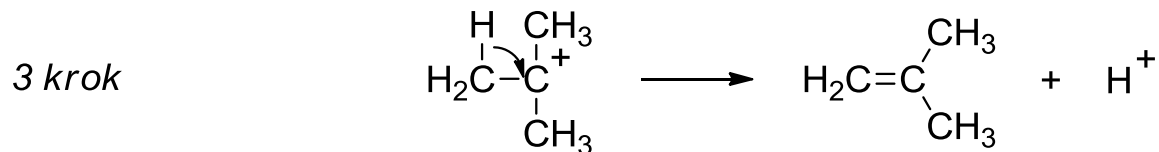
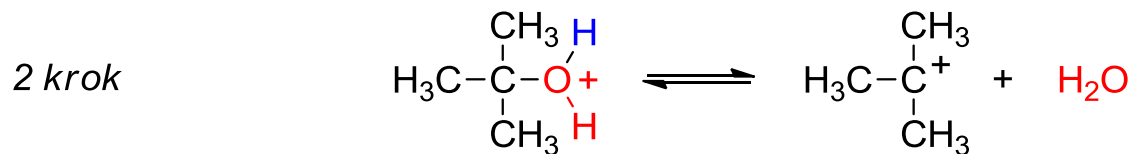
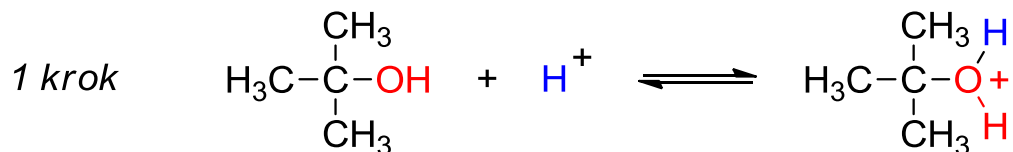

Dehydratace alkoholů na alkeny

Alkoholy se působením silných kyselin dehydratují na alkeny.

Terciární alkoholy se dehydratují E1 mechanismem.

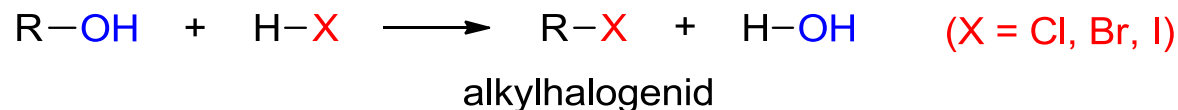

Reakce alkoholů

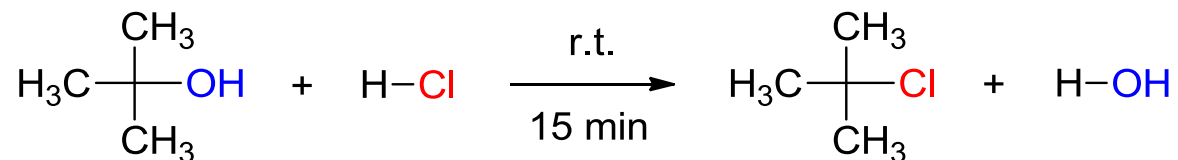
Reakce alkoholů s halogenovodíky

Alkoholy reagují s halogenovodíky (HCl, HBr a HI) za vzniku alkylhalogenidů.

Reakční rychlost a mechanismus závisí na struktuře výchozího alkoholu a může probíhat buď S_N1 nebo S_N2 mechanismem.

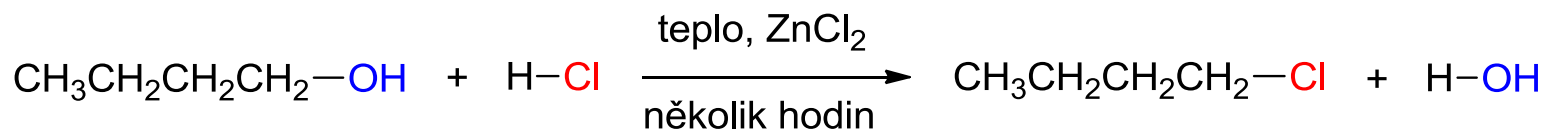

Terciární alkoholy reagují nejrychleji.

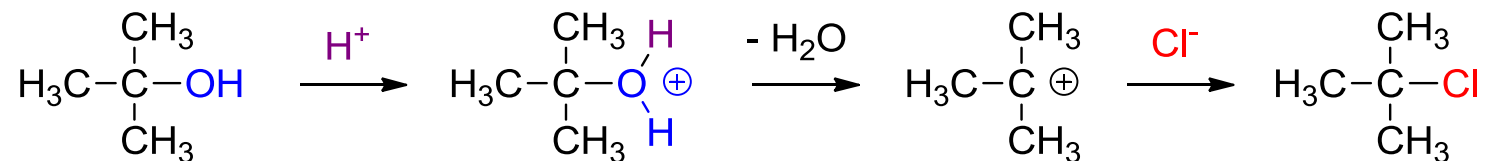

Primární alkoholy se musí zahřívát se směsí kyseliny chlorovodíkové a chloridu zinečnatého (Lewisovské kyseliny) po dobu několika hodin.

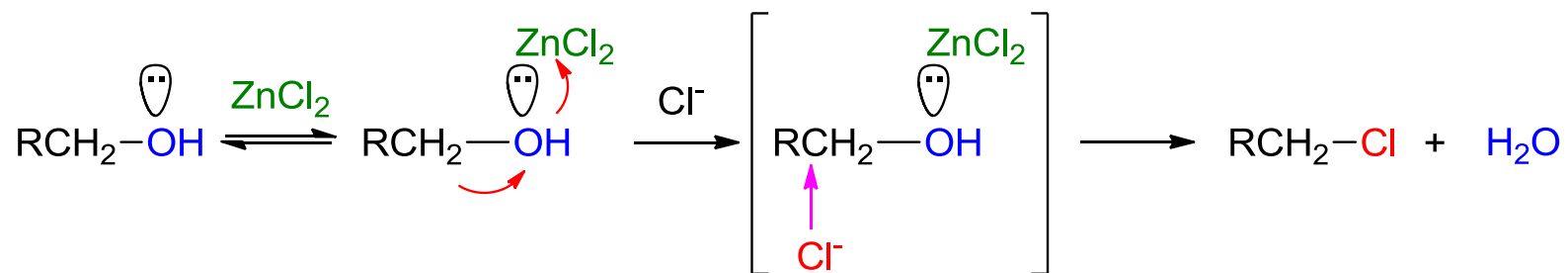
Reakce probíhá S_N2 mechanismem.

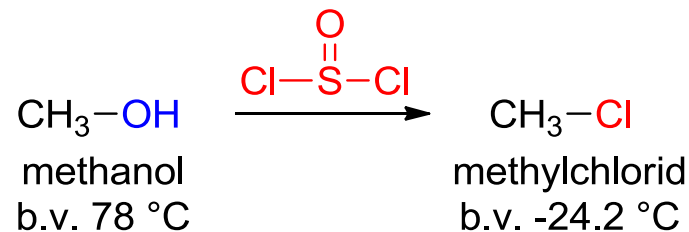
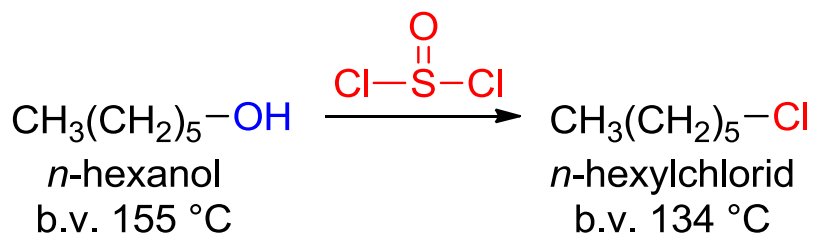
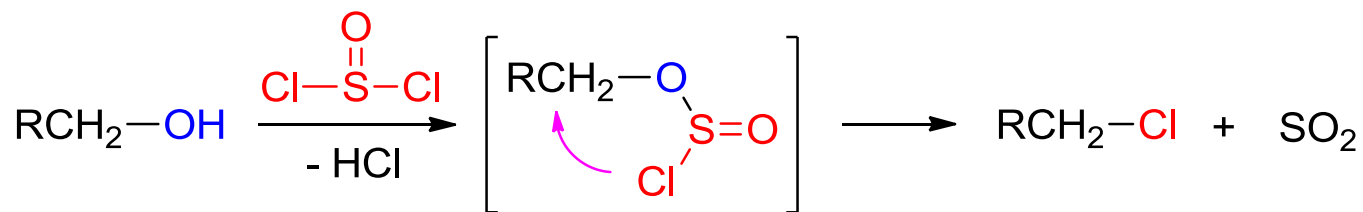
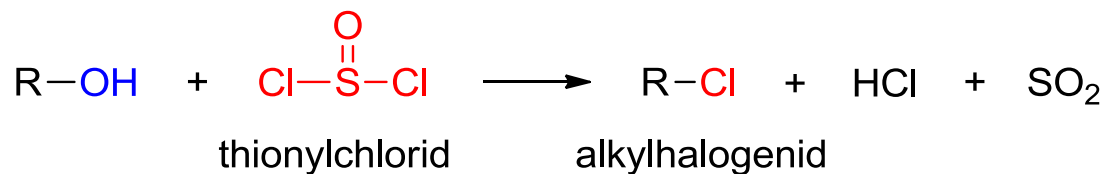
S_N1 mechanismus

S_N2 mechanismus

Reakce alkoholů s thionylchloridem – příprava chloralkanů

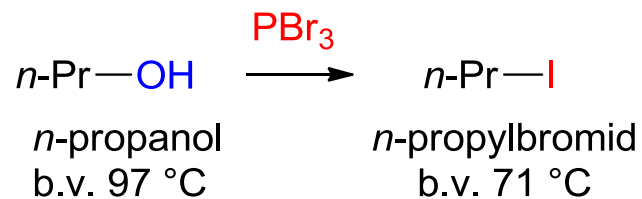
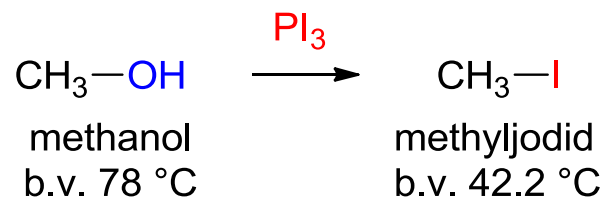
Reakce alkoholů s halogenidy fosforu.

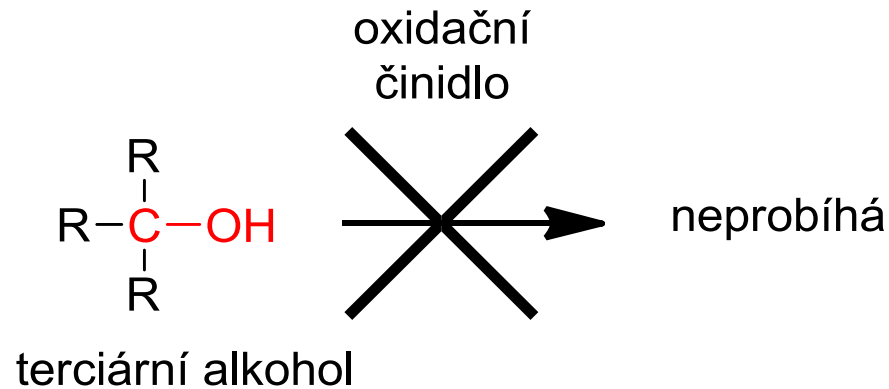
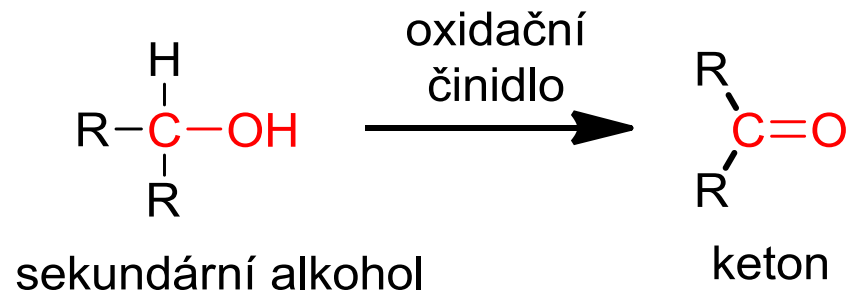
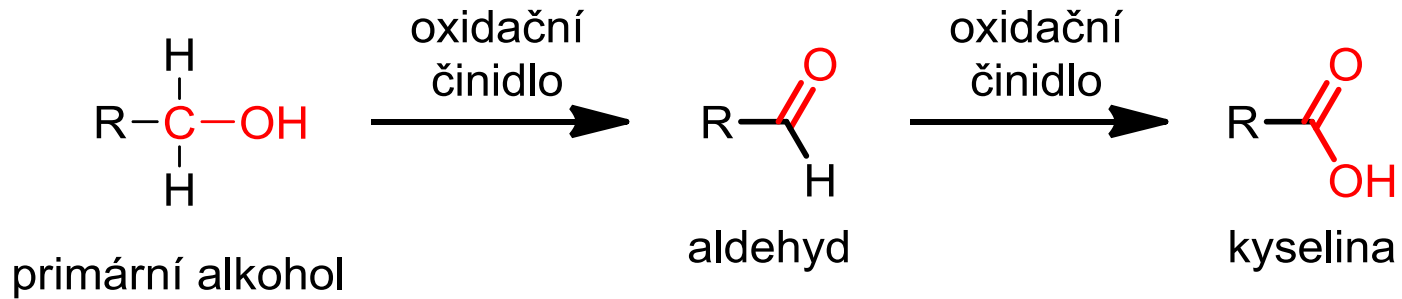
PCl_3 : t.v. 75.5 °C

PBr_3 : t.v. 172 °C

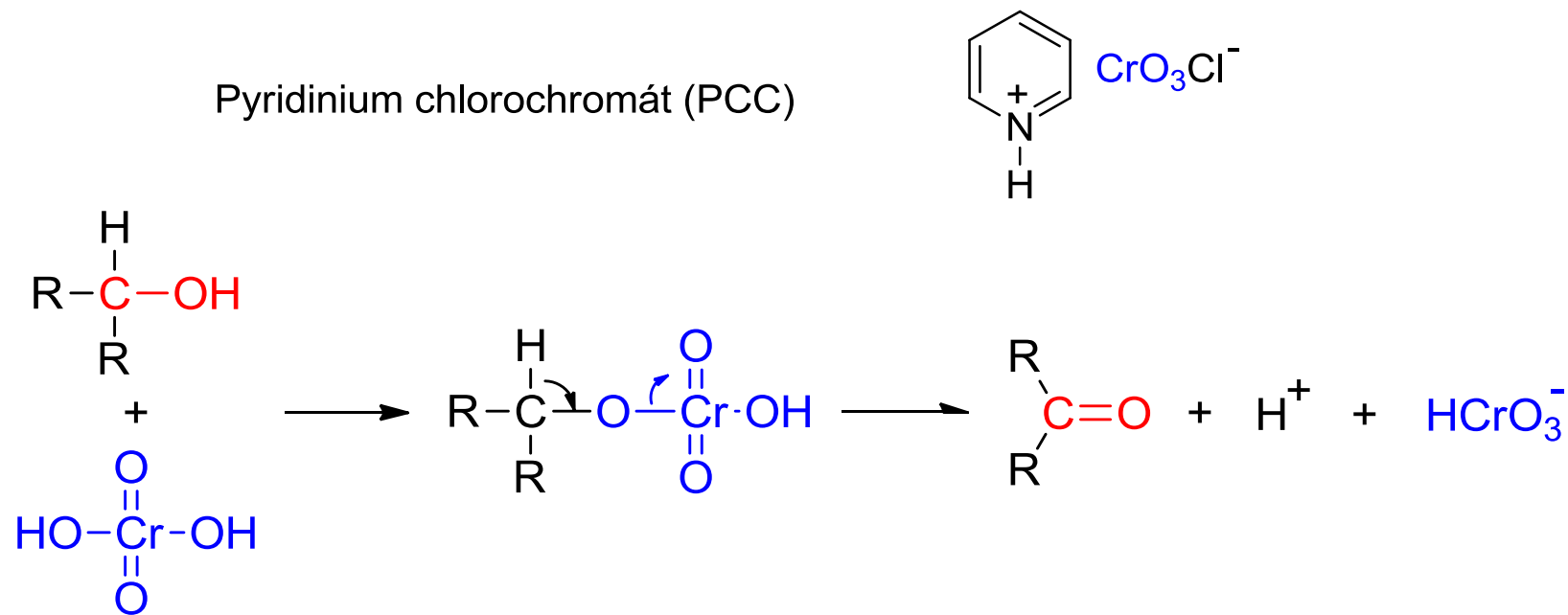
PI_3 : nestálý, připravuje se v reakční směsi z P a I_2

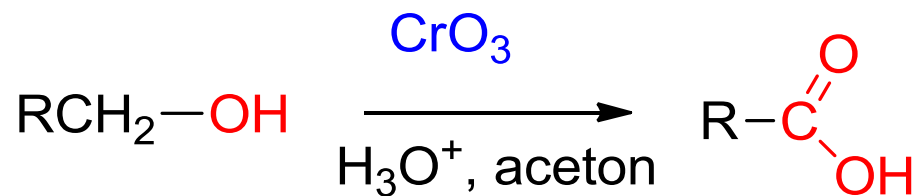
Oxidace alkoholů na aldehydy a ketony

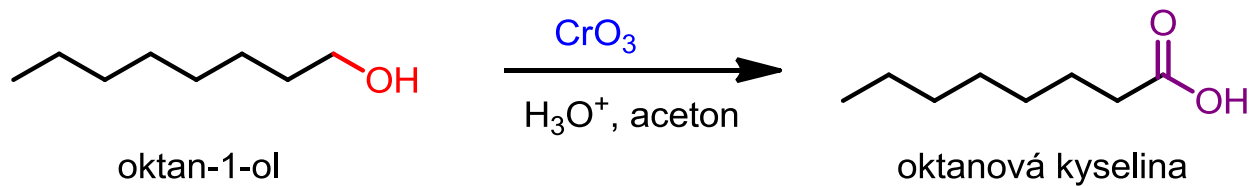
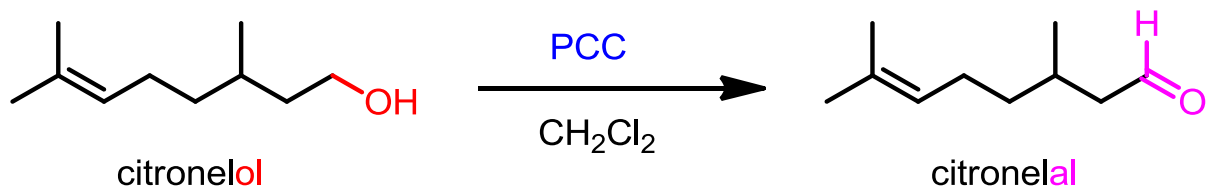
Oxidace primárních a sekundárních alkoholů PCC – aldehydy a ketony

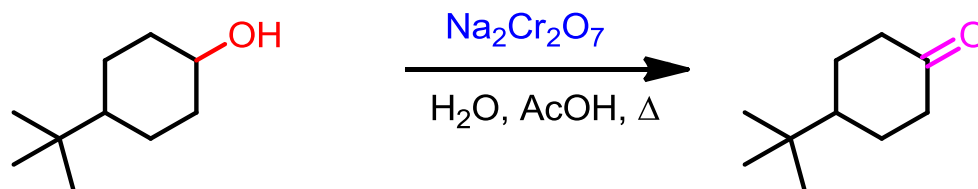
Oxidace primárních alkoholů oxidem chromovým v kyselém prostředí – karboxylové kyseliny

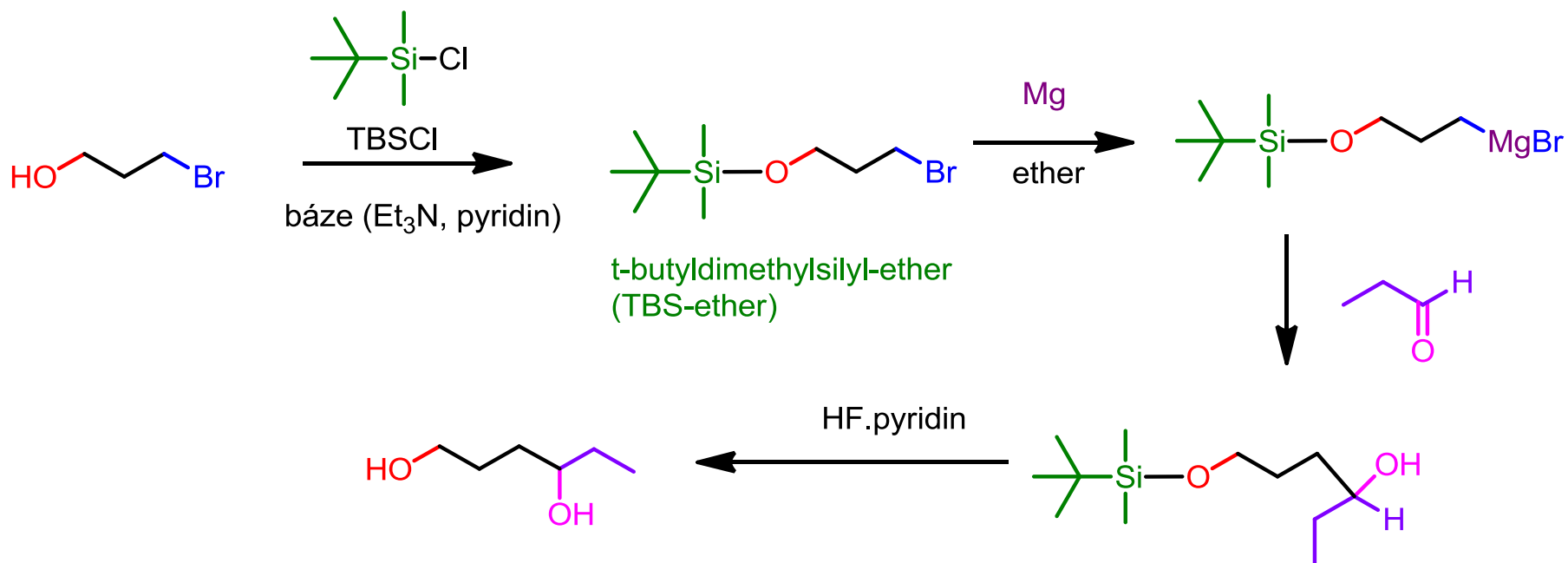
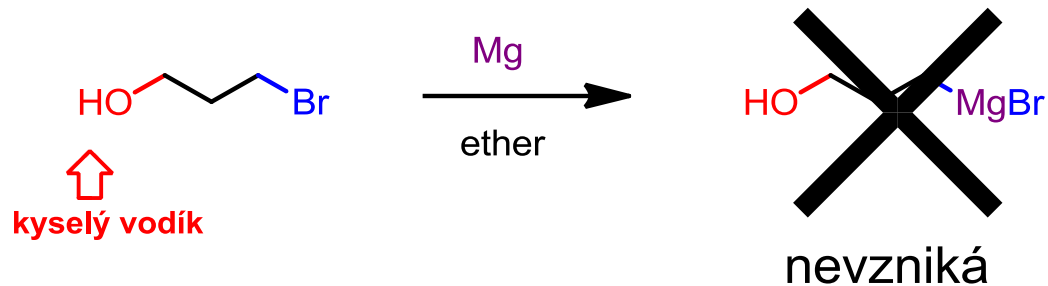
Oxidace primárních alkoholů

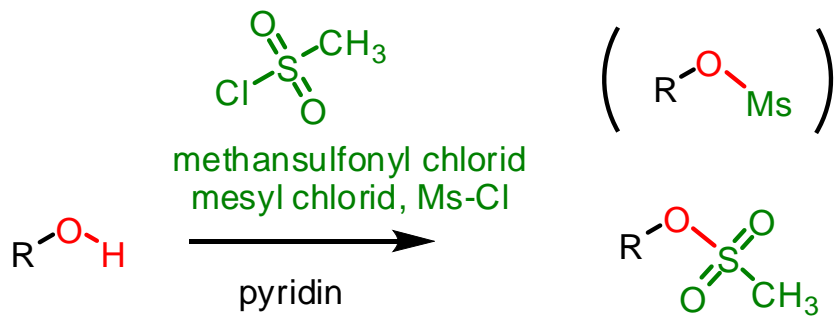
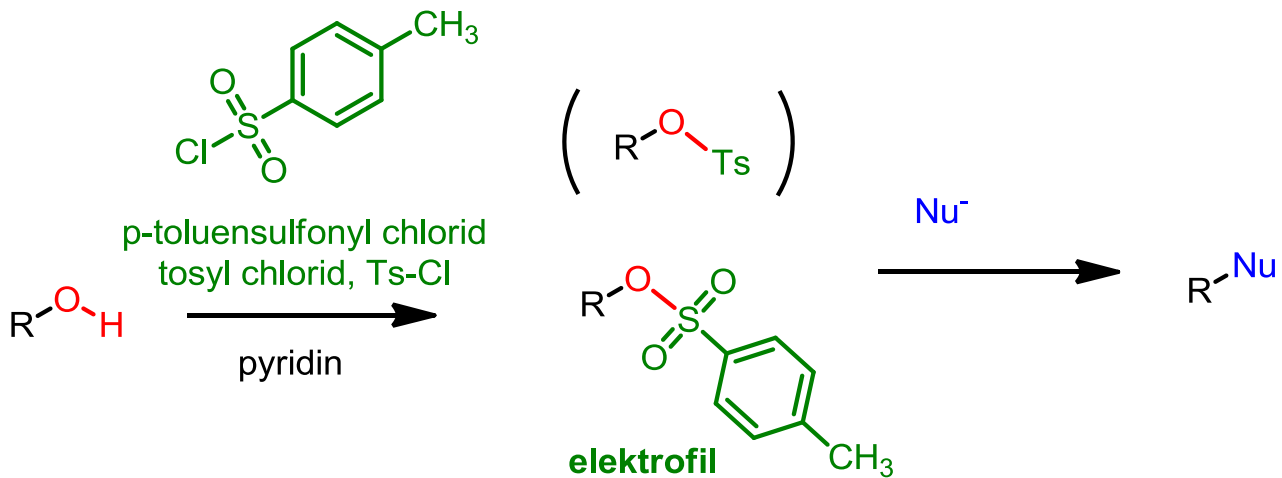
Oxidace sekundárních alkoholů

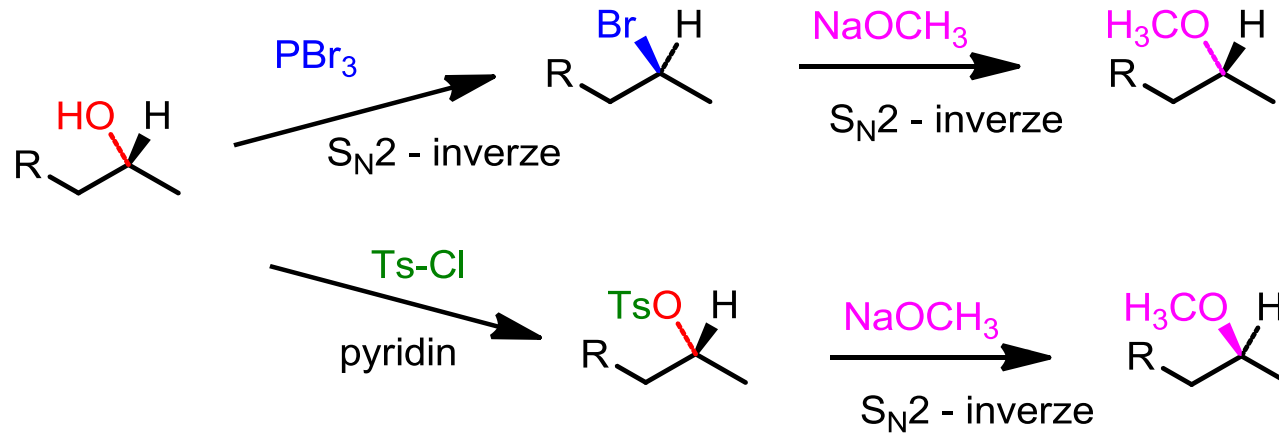
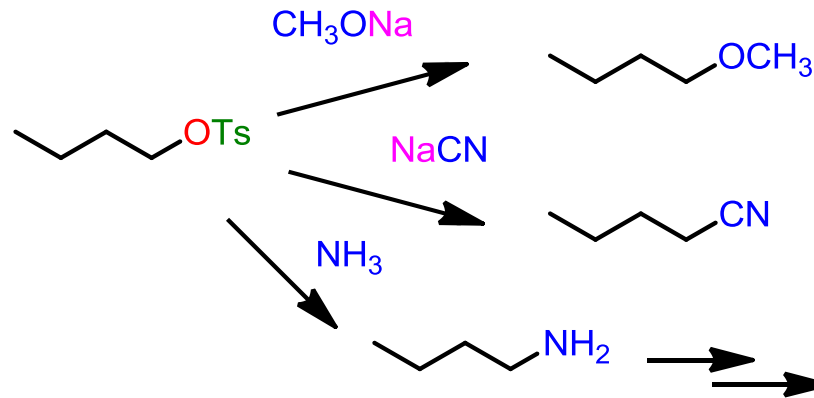
Chránění alkoholů

Přeměny alkoholů na reaktivní estery sulfonových kyselin

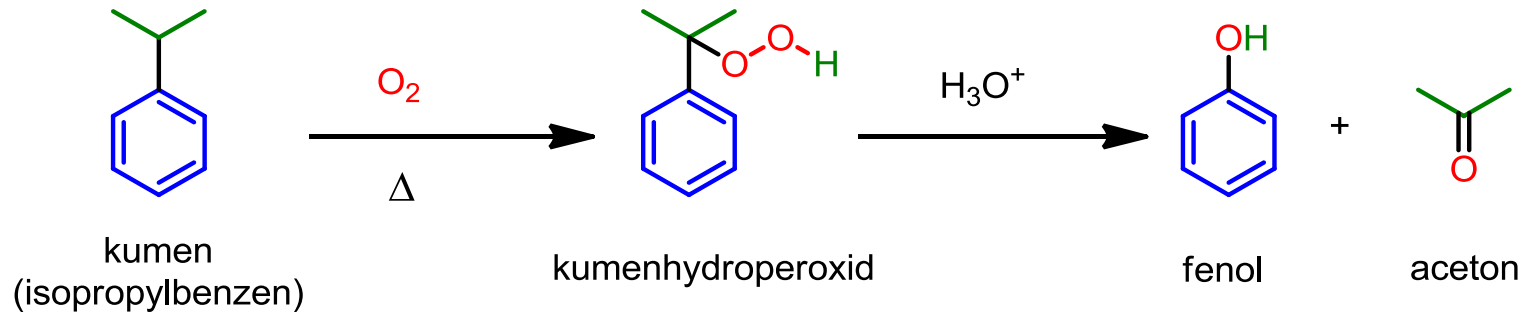

Syntetické využití reaktivních esterů sulfonových kyselin

Fenoly

Výroba fenolu a acetonu

Oxidace fenolu

